

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ

BAKİ DÖVLƏT UNİVERSİTETİ

Əlyazması hüququnda

MİTRA ƏSƏD QIZI DADAŞI NƏSRİN

**TƏBRİZ UNİVERSİTETİ KİTABXANALARINDA
İFORMASIYA-AXTARIŞ SİSTEMLƏRİ
(MÜASİR VƏZİYYƏTİ VƏ PERSPEKTİVLƏRİ)**

İxtisas: 3356.01 – Kitabxanaşünaslıq,
bibliografyaşünaslıq və Kitabşünaslıq

Tarix üzrə fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsi
almaq üçün təqdim edilmiş dissertasiyasının

AVTOREFERATI

Bakı – 2015

Dissertasiya işi Bakı Dövlət Universitetinin “Kitabxana resursları və informasiya axtarış sistemləri” kafedrasında yerinə yetirilmişdir.

- Elmi rəhbər:** **Xəlil İsmayıl oğlu İsmayilov**
tarix üzrə elmlər doktoru, professor
- Rəsmi opponetlər:** **Aybəniz İbrahim qızı Əliyeva-Kəngərli**
filologiya üzrə elmlər doktoru
- Kərim Məhəmməd oğlu Tahirov**
tarix üzrə fəlsəfə doktoru, professor
- Aparıcı müəssisə:** **Azərbaycan Dillər Universitetinin**
“Sosial elmlər” kafedrası

Dissertasiya işinin müdafiəsi 28 dekabr 2015-ci il tarixində saat 11.00-da Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Ali Attestasiya Komissiyasının 23 iyun 2015-ci il tarixli 144 sayılı əmrinə əsasən Bakı Dövlət Universitetində yaradılmış Birdəfəlik Dissertasiya Şurasının iclasında keçiriləcəkdir.

Ünvan: AZ 1148. Bakı şəhəri, Z.Xəlilov küçəsi 23, 2 saylı tədris korpusu, 4-cü mərtəbə, 405-ci auditoriya.

Dissertasiya ilə Bakı Dövlət Universitetinin Elmi Kitabxanasında tanış olmaq mümkündür.

Avtoreferat __ noyabr 2015-ci ildə göndərilmişdir.

Birdəfəlik Dissertasiya Şurasının elmi katibi:
pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

E.Y.Əhmədov

DİSSERTASIYANIN ÜMUMİ SƏCİYYƏSİ

Mövzunun aktuallığı. Müasir şəraitdə informasiyalaşdırılmanın mühüm sahələrindən biri olan kitabxanalar bəşəriyyətin informasiya təminatında, intellektual səviyyələrinin yüksəldilməsində kommunikasiya vasitəsi kimi olduqca böyük rol oynamaqla yanaşı əhəmiyyətli işlər görürlər. İnförmasiyalaşdırılmış cəmiyyət daha çox informasiya istehsalı sahələrinə insan resurslarının cəlb olunması ilə xarakterizə olunur. Bu sahələrə müxtəlif informasiya mərkəzləri aiddir ki, kitabxanalar onlar içərisində aparıcı yeri tutur. İnförmasiyanın analitik-sintetik işlənməsi prosesində kitabxana işçilərinin çox böyük əməyi vardır. Buna görə də haqlı olaraq kitabxanaya kitabxana-införmasiya müəssisəsi, kitabxanaçılar isə kitabxana-införmasiya işçilərinə aid edilirlər.

Kitabxanalar tarixin elm, informasiya, mədəniyyət, təhsil və tərbiyə müəssisəsi kimi bəşər elmi sərvətlərini toplayıb, qoruyub tələbatçıların istifadəsinə verməklə cəmiyyətə xidmət etmişdir. Eyni zamanda kitabxanalar sosial mədəni sahələrdə, mədəni proseslərin təşkilində fəal iştirak edirlər. Nəhayət, kitabxanaların gələcək inkişaf istiqamətlərinə, onların təhsil sahəsindəki rollarına nəzər yetirmədən tam onların gələcək inkişafını müəyyən etmək olmaz. Kitabxanaların təhsil funksiyaları təhsil müəssisələri sistemin inkişafı ilə sıx bağlıdır. Kitabxanaçılıq və informasiya ixtisası üzrə kadrlarının hazırlanmasında kitabxanaların təhsil müəssisələri ilə əlaqəsinin xüsusi əhəmiyyəti vardır. Bütün bu qısa şəkildə deyilənlərdən aydın olur ki, kitabxana informasiya peşəsinin spesifikasiyası bu gün cəmiyyətdə 3 mühüm istiqamət-införmasiya, mədəniyyət və təhsil əsasında reallaşır.¹

İnförmasiya texnologiyalarının sürətli inkişafı cəmiyyət həyatında köklü dəyişiklərə səbəb olaraq cəmiyyətin sosial institutlarının inkişafını zəruri edən yeni sosial sifarişlər doğurur. Bu sosial sifarişlərdən biri də kitabxanaların kompüterləşdirilməsidir².

Kömputerləşmənin əsas məqsədi olan operativ informasiya-axtarış sistemləri (İAS) informasiya axtarışının məqsədinə xidmət edir. Belə

¹ Abbasov S. İnförmasiya Cəmiyyətində kitabxanaların rolu və funksiyaları // Elmi Əsərlər/ AMEA MEK, 2008, №9, s.93.

² Xələfov A., Qurbanov A. Kitabxanaların Kompüterləşdirilməsinin əsasları: Dərslik, Bakı, 2007, 200 s.

sistemlər böyük həcmli informasiyaların saxlanması; tələb olunan informasiyanın tez bir zamanda axtarışı; saxlanılan informasiyanın artırılması, redaktəsi və xaric edilməsi; informasiyanın istifadəçi üçün münasib olan şəkildə çıxarılması və s. funksiyaları yerinə yetirirlər. Həmin səbəbdən də Təbriz Universitetinin Mərkəzi kitabxanası 2001-ci ildən “Pars Azərəxş” şirkətinin kitabxana proqram təminatı əsasında kitabxana işlərinin kompüterləşdirilməsini həyata keçirməyə başlamışdır¹.

2010-cı ildən Təbriz Universitetinin rəqəmli kitabxanası fəaliyyət göstərir və Təbriz Universitetinin portalı 10 fakültə portalı ilə birlikdə təsis olundu.

Həmçinin Təbriz Universitetinin Mərkəzi kitabxanası 2010-cu ilin sentyabr ayından RFİD (Radio Dalğaları ilə İdentifikasiya) sistemindən istifadə edir. RFİD, radio dalğalarından istifadə edərək üzərindəki bir obyektin şəxsiyyət məlumatını ədədi bir ardıcıl nömrə olaraq çatdıran sistemlərin ümumi adıdır. Bu kabelsiz sistemlər təmas etmədən və hətta görünər belə olmadan oxuma imkanı verir ki, bu xüsusiyyəti ilə istehsal və ştrix kodu kimi ənənəvi texnologiyalardan istifadə edilə bilmədiyini çətin mühitlərdə böyük asanlıqla ondan istifadə etmək mümkündür².

Elmi-texniki tərəqqinin sürətlə artması ilə əlaqədar olaraq, indiki dövrdə oxucu tələbatının daha dolğun, operativ və keyfiyyətlə öyrənilməsi məsələsi universitet kitabxanaların qarşısında duran ən vacib problemlərdən biridir. Odur ki, universitet kitabxanaları oxucuların müxtəlif sorğularının yerinə yetirilməsində, elmi-tədqiqat işlərinin məlumat təminatındakı mövcud müasir metod və formalarından maksimum istifadə etməyə çalışırlar³. Bu gün kitabxana yalnız kitab, kataloq və kartoteka ilə işləmir, eyni zamanda ən müasir informasiya və kommunikasiya texnologiyalarından istifadə etməklə ənənəvi fəaliyyətin keyfiyyətini yüksəldir, İnternet informasiya resursları, elektron kataloq, elektron məlumat bazaları yaradır, onlayn rejimində oxucularla əlaqə saxlanılır. Müasir dövrdə kitabxana işi cəmiyyətin informasiyalaşdırılmasının mühüm atributlarından biri kimi

¹ www.parslib.com

² What is RFID? www.technovelgy.com

³ Xələfov A., Qurbanov A. Kitabxanaların Kompüterləşdirilməsinin əsasları: Dərslük, Bakı, 2007, 200 s.

getdikcə mürəkkəbləşən, müasir texnologiyalara əsaslanmaqla yeniləşən fəaliyyət sahəsi kimi formalaşmaqdadır ¹.

Bütün bunlar, informasiya cəmiyyətinin kitabxanalar qarşısında qoyduğu vəzifələr tədqiqatın aktuallığını təmin edir.

Dissertasiya işinin qarşısında duran mühüm vəzifə də elə bundan ibarətdir və tədqiqatın aktuallığını məhz bununla izah etmək olar.

Problemin öyrənilmə səviyyəsi. Problemin mənbəşünaslığının tədqiqi göstərir ki, müasir dövrdə kitabxanaların informasiya-axtarış sistemləri mövzusunun ayrı-ayrı aspektləri görkəmli alim və tədqiqatçıların sanballı elmi əsərlərində araşdırılmışdır.

Azərbaycanda informasiya-axtarış sistemləri sahəsində xeyli elmi məqalələr yazılmışdır. Əməkdar elm xadimi, professor A.A.Xələfovun, professor X.İsmayılovun, professor B.Allahverdiyevin, dosent A.Qurbanovun, dosent N.İsmayılovun, dosent Ə.Rüstəmovun, dosent M.Məmmədovun, dosent E.Əhmədovun, dosent K.Aslanın və başqalarının universal və sahəvi kitabxanaların istər kitabxanaşünaslıq və bibliografyaşünaslıq və istərsə də kitabşünaslıq baxımından tədqiqinə dair sanballı elmi-tədqiqat əsərləri vardır.

İranda da informasiya-axtarış sistemləri sahəsində bir sıra elmi-tədqiqat əsərləri və xeyli elmi məqalələr yazılmışdır. Mehrad 2008-ci ildə Şiraz universitetinin informasiya-axtarış sistemlərinin səmərəliliyinin qiymətləndirilməsi üçün elmi-tədqiqat işi aparmışdır². Həmçinin Xacəvi 2000-ci ildə³, Zerehsaz 2006-ci ildə⁴, Nokarizi 2007-ci ildə⁵, Qazizadə

¹ Kazımova R. Azərbaycan kitabxanalarında elektron resursların yarasılmasının bəzi məsələləri // Elmi Əsərlər/ AMEA MEK, 2008, № 9, s.98-100.

² مهران، جعفر: عصارى شهرى، رضا. بررسى میزان رضایت دانشجویان دانشگاه شیراز از محیط رابط نرم افزار پارس آدرخش (افق) و تحلیل برخی عناصر مطرح // فصلنامه علمى پژوهشى پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران. - تهران، 1386، دوره 23، ش 2، پاییز و زمستان.

³ خواجهی پریسا. مقایسه توصیفی برخی از قابلیت‌های مشابه در نرم افزار کتابخانه ای جامع پویا با قابلیت‌های مشابه در نرم افزار پارس آدرخش، اهواز. دانشگاه شهید چمران، پایاننامه کارشناسی ارشد، 1379.

⁴ زره ساز، محمد ; فتاحی، رحمت الله؛ داورپناه، محمد رضا (1385). بررسى و تحلیل عناصر و ویژگیهای مطرح دررابط کاربرد نرم افزار سیمرغ و تعیین میزان رضایت دانشجویان دانشکده علوم تربیتی روانشناسی دانشگاه فردوسی مشهد از تعامل با این نرم افزار. فصلنامه کتابداری و اطلاع رسانی. 36، شماره چهارم، جلد 9 www.eqilibrary.org

⁵ نوکاریزی، محسن: فتاحی، رحمت الله؛ داورپناه، محمد رضا. بررسى میزان عوامل موثر بر قابلیت درک واژگان محیط رابط نرم افزارهای جامع کتابخانه های فارسی // فصلنامه مطالعات تربیتی و روانشناسی دانشگاه فردوسی، 1386، جلد 8، شماره 17.

2009-ci ildə¹, Norozi 2010-cü ildə² “Pars Azərəxş”, “Nosa”, “Nemayə” adında və Həşemi 2011-ci ildə və başqa tədqiqatçılar kitabxana proqram təminatının qiymətləndirilməsinə dair elmi əsərlər yazmışlar³.

“Təbriz Universiteti kitabxanalarında informasiya-axtarış sistemləri (müasir vəziyyəti və perspektivləri)” adlı bu dissertasiya işinin qarşısında duran əsas məqsəd də məhz müasir dövrdə Təbriz Universiteti Kitabxana Şəbəkəsinin informasiya-axtarış sistemlərinin quruluşunun araşdırılması və öyrənilməsidir. Tədqiqat zamanı sahə üzrə Azərbaycan, İngilis, Türk və Fars dilində bir sıra kitablar və müasir elmi məqalələr toplanılıb öyrənilmiş və tədqiq olunmuşdur.

Tədqiqatın obyektı. Təbriz Universiteti Kitabxanalarının informasiya-axtarış sistemləri təşkil edir.

Tədqiqatın predmeti. Təbriz Universiteti kitabxanasının informasiya-axtarış sistemlərinin quruluş təhlili və tərkib hissələrinin öyrənilməsi təşkil edir .

Tədqiqatın nəzəri və metodoloji əsası. Tədqiqatın nəzəri və metodoloji əsasını İran İslam Respublikasının Konstitusiyası, dövlətçilik ideyaları, kitabxana işi haqqında qanunları, sənədlər, kitabxanaşünaslıq, bibliografyaşünaslıq və informasiyaşünaslıq sahəsində aparılmış tədqiqatlar, kitabxanaşünaslıq elminin nailiyyətləri, kitabxanaçılıq və informasiya sahəsində tanınmış alimlərin zəngin təcrübəsi nəticəsində meydana çıxan elmi-tədqiqat işlərinin tövsiyələri təşkil edir.

Tədqiqatın məqsədi. Dissertasiya işinin yazılmasında əsas məqsəd Təbriz Universitetinin Mərkəzi kitabxanasının informasiya-axtarış sisteminin təşəkkülü, inkişafı, müasir vəziyyəti və təkmilləşdirilməsi yolları, inkişaf meylləri, perspektivləri və səmərəliliyinin qiymətləndirilməsinin müəyyən etməkdən ibarətdir.

Tədqiqatın vəzifələri. Tədqiqatın məqsədi aşağıdakı konkret elmi vəzifələrin yerinə yetirilməsini zərurət kimi qarşıya qoymuşdur:

¹ قاضی زاده، حمید. معیار توانمندی یک نرم افزار کتابخانه ای جهت پوشش دادن نیازهای بخش امانت با تاکید بر مدیریت اطلاعات// فصلنامه کتابداری و اطلاع رسانی، 1388، شماره اول جلد12.

² نوروزی، یعقوب: نعمتی، سحر. ارزیابی نرم افزارهای جامع کتابداری تحت وب پارس آدرخش، نوسا و نمایه در بازیابی اطلاعات. تحقیقات اطلاع رسانی و کتابخانه های عمومی، بهار 89. <http://iranpl.ir>

³ هاشمی، سید ماجد. بررسی عوامل موثر بر آگاهی و استفاده کتابداران دانشگاهی شهید چمران و علوم پزشکی جندی شاپور از قابلیت‌های نرم افزار جامع کتابخانه های پارس آدرخش، پایاننامه کارشناسی ارشد، اهواز، دانشگاه شهید چمران، 1390.

-Təbriz Universitetinin tarixi və onun ixtisasları, fakültələri, tədris sisteminin öyrənilməsi;

-Təbriz Universitetinin Mərkəzi kitabxanasının tarixi, təhsil sistemində onun yerinin müəyyən edilməsi;

-Təbriz Universitetinin Mərkəzi kitabxanası və fakültələrin informasiya axtarış sisteminin yaranması, tarixi, inkişafı və müasir vəziyyətinin araşdırılması;

-Təbriz Universitetinin Mərkəzi kitabxanasının sənəd resursları və kadr təminatının öyrənilməsi. İnformasiya-axtarış sistemindən istifadə edilməsi və texniki təminatının öyrənməsi;

-Təbriz Universitetinin Mərkəzi kitabxanasında RFID texnologiyasının yaranma tarixi və istifadəsi məsələlərinin;

-Təbriz Universitetinin Mərkəzi kitabxanasının axtarış-sisteminin səmərəliliyinin qiymətləndirilməsi və bu istiqamətdə əsaslandırılmış tövsiyə və təkliflərin verilməsi.

Tədqiqatın metodları. Dissertasiya işində bir-birini tamamlayan kompleks metodlardan istifadə edilmişdir. Tədqiqat zamanı araşdırılan problemlərə dair ədəbiyyatın nəzəri təhlilinə, həmçinin uzunmüddətli müşahidələrin nəticələrinə diqqət yetirilmişdir.

Bununla yanaşı, informasiya-axtarış sistemi və proqram təminatı üzrə kitabxanaların iş təcrübəsinin öyrənilməsi və ümumiləşdirilməsi, sahənin informasiya-axtarış sisteminin tələbatçıları ilə söhbətlərin, müsahibələrin keçirilməsi metodlarına və ən əsası anket sorğusu aparılmış və alınan nəticələr elmi-təhlil edilmişdir.

Tədqiqatın elmi yeniliyi. Dissertasiyanın elmi yeniliyi aşağıdakı amillərlə səciyyələnir:

- Dissertasiya işi statistik və faktiki materialların elmi dövriyyəyə daxil edilməsi əsasında Təbriz Universitetinin Mərkəzi kitabxana sistemi üzrə sənəd bazasının formalaşmasını, inkişaf mərhələlərini, müasir vəziyyətini, yeniləşməsi problemlərini əks etdirən ilk kompleks xarakterli elmi tədqiqat əsəridir;

- Tədqiqat işində ilk dəfə olaraq Təbriz Universitetinin Mərkəzi kitabxanasının yaranması, inkişafı, müasir vəziyyəti, perspektivləri işıqlandırılmışdır;

- Tədqiqatda kitabxananın İnformasiya-axtarış sistemi və onun proqram təminatı xüsusiyyətləri, sistem yaradıcı komponent kimi əlaqələndirici fəaliyyəti, sahə mütəxəssislərinin informasiya təminatında rolu üzə çıxarılmış, ümumiləşdirmələr aparılmışdır;

-Tədqiqat işində ilk dəfə olaraq Təbriz Universitetinin kitabxanalarının informasiya-axtarış sistemində əks olunması xüsusiyyətləri tədqiq olunmuş, bu sahəni əks etdirən proqram təminatının üstün cəhətləri və nöqsanları üzə çıxarılmışdır.

-Tədqiqatda informasiya-axtarış sistemin müasir vəziyyəti və perspektivləri ilk dəfə araşdırmaya cəlb olunmuşdur;

-Tədqiqat işində həm də RFİD texnologiyasının xüsusiyyətləri, keyfiyyət, operativlik, komplekslik baxımından əhəmiyyəti araşdırılmışdır;

-Tədqiqatda Təbriz Universitetinin kitabxana sisteminin bütövlükdə informasiyalaşdırılmış cəmiyyətin tələblərinə uyğun inkişafı üçün səmərəli təkliflər və tövsiyələr verilmişdir.

Tədqiqatın təcrübi əhəmiyyəti. Dissertasiyanın elmi nəticələrindən, irəli sürülən təklif və tövsiyələrdən aşağıdakı istiqamətlərdə istifadə edilə bilər:

-Təbriz Universitetinin elmi-tədqiqat fəaliyyətində və Mərkəzi kitabxananın informasiya-axtarış sisteminin və onun təminatının yeni konsepsiyasının hazırlanmasında;

-Təbriz Universitetinin Mərkəzi kitabxana şəbəkəsində elmi işçilərə, mütəxəssislərə və tələbələrə kitabxana informasiya xidməti ilə əlaqədar cari və perspektiv planların hazırlanıb həyata keçirilməsində;

-Ölkədə kitabxana işinin, elmi kitabxanaların inkişaf tarixinə, alimlərə, mütəxəssislərə kitabxana-informasiya xidməti problemlərinə həsr olunmuş ümumiləşdirici əsərlərin yazılmasında;

-Kitabxanaçı-bibliograf kadrlar hazırlayan ali və orta-ixtisas təhsili müəssisələrində, o cümlədən universitetlərin kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsində və digər tədris müəssisələrində uyğun fənlərin tədrisində, müvafiq dərsliklər və dərs vəsaitlərinin hazırlanmasında;

-Kitabxana informasiya müəssisələrinin ixtisas artırma sistemində;

-Kitabxana veb sayt, proqram təminatı, texniki vasitələri, axtarış sistemi və RFİD texnologiyasının istifadəsinə müvafiq dərsliklər və dərs vəsaitlərinin hazırlanmasında.

Tədqiqatın aprobasiyası. Dissertasiya işi BDU-nun "Kitabxana resursları və informasiya axtarış sistemləri" kafedrasında yerinə yetirilmişdir. Dissertasiya işinin əsas müddəaları və elmi nəticələri ümumiləşdirilmiş şəkildə müəllifin xaricdə və Azərbaycan Respublikasının nüfuzlu elmi-nəzəri jurnallarında dərc edilmiş 8 məqalə və 2 tezisində öz əksini tapmışdır.

Dissertasiyanın quruluşu və həcmi: Dissertasiya giriş, 3 fəsil, 8 yarım fəsili özündə birləşdirən, nəticə və təkliflərdən ibarət olub, kompüterdə 1,5 intervalla yazılmış 158 səhifədən ibarətdir. İşdə 68 şəkil, 23 cədvəl, 23 diaqram verilmiş və 118 adda ədəbiyyat siyahısındakı müvafiq rəsmi mənbələrin materiallarından istifadə edilmişdir.

DİSSERTASIYANIN ƏSAS MƏZMUNU

Dissertasiya işinin **“Giriş”**ində mövzunun aktuallığı əsaslandırılmış, problemin öyrənilmə səviyyəsi, tədqiqatın məqsədi, vəzifələri, obyekt, predmeti, nəzəri-metodoloji əsasları, elmi yeniliyi, aprobasiyası haqqında bitkin təsəvvür yaradılır. Qeyd etmək lazımdır ki, giriş hissədə təlimata uyğun məsələlər şərh edilir. Müasir dövrümüz elmin inkişafı dövrüdür, onun əsasını təlim, elmi-tədqiqatlar təşkil edir və bunların da əsasında kitabxanalarda toplanmış kitablar, jurnallar və elmi resurslar durur. Universitet kitabxanaları təlim və elmi-tədqiqatın fondudur və başqa sözlə, universitetin ürəyi sayılır. Hal-hazırda universitetləri qiymətləndirəndə onun kitabxanasının zənginliyi, əhəmiyyəti əsas götürülür. Kitabxanadan istifadə etmədən heç bir təlim və elmi-tədqiqat həyata keçirilə bilməz. Müasir cəmiyyət ali təhsil sisteminə, xüsusilə, bilik menecmenti, informasiya texnologiyaları və fasiləsiz təhsilə ehtiyac duyur. Universitetlərin təhsil mərkəzi kimi elmi-tədqiqat fəaliyyətinin əsas məqsədi vətəndaşlara təlim verib və cəmiyyət üçün lazımlı mütəxəssis kimi yetişdirməkdən ibarətdir¹.

“Universitet kitabxanasının informasiya-axtarış sistemlərinin quruluş təhlili” adlanan I fəsildə universitet kitabxanaların təhsil sistemində yeri, Universitet kitabxanalarının informasiya-axtarış sisteminin təşkili xüsusiyyətləri, informasiya-axtarış sistemlərindən istifadəsi ətraflı nəzərdən keçirilmiş və təhlil edilmişdir.

Bu fəsil 3 yarım fəsildən ibarətdir. **“Universitet kitabxanalarının təhsil sistemində yeri”** adlanan birinci yarım fəsildə Təbriz universitetinin təsis tarixi, onda fəaliyyət göstərən fakültələrin adı və ixtisasları təqdim

¹ Thornely, Clare; Ferguson, Stuart ; Weckert , John. The application of RFIDs in libraries: an assessment of technological, management and professional issues. International Journal of Information Management, .2010, Available from www.elsevier.com/locate/ijinformgt

olub. Həmçinin Təbriz universitetində fəaliyyət göstərən 6 elmi-tədqiqat mərkəzi, muzeylər, Mərkəzi kitabxana haqqında məlumat verilir. Burada XX əsrin 40-cı illərinin ortalarından etibarən Cənubi Azərbaycandakı tarixi-siyasi ictimai vəziyyət şərh edilmiş, Azərbaycan Milli hökumətinin qərarı ilə Təbrizdə Universitetin açılması böyük elmi və mədəni hadisə kimi qiymətləndirilmişdir. Burada eyni zamanda universitetin yarandığı gündən bu günədək keçdiyi tarixi təkamül yolu, strukturu və universitetin tərkibində kitabxananın yaranması, informasiya-axtarış sistemlərinin formalaşması və müasir vəziyyəti haqqında əsas faktlar geniş təfəssilatı ilə öz əksini tapmış və tədqiqata cəlb edilmişdir. Tarixi aspektdə yazılmış dissertasiya işində tarixi faktlar verilməklə həmçinin dövrün çatışmazlıqları, həmin dövr üçün problemlər əsaslı şəkildə öz əksini tapır. Həmçinin bu yarımfəsildə Təbriz universitetinin İran təhsil sistemində yeri, universitetdə fəaliyyət göstərən fakültələr, kolleclər, elmi-tədqiqat müəssisələri, Təbriz universitetinin beynəlxalq aləmdəki yeri, IAU-nın (dünya universitetlərin beynəlxalq assosiasiyası) və OPT (Dünya universitet rəhbərlərinin dəyirmi stolu) və İslam dünyası universitetləri ittifaqının icra heyətinin üzvi olması, 31 xarici universitetlərlə, o cümlədən Fransa, İngiltərə, Rusiya, Çin, Azərbaycan və sair universitetlərlə müxtəlif aktual mövzularda əməkdaşlıq etməsi qeyd edilir.

Elmi-tədqiqat işinin əsas mərkəzi universitetlərdir. Universitetdə elmi-tədqiqat mədəniyyətini genişləndirmək və yaymaq, kitabxana xidmətlərinin yüksək səviyyəsilə bağlıdır. Keçmişdə kitabxanalar yalnız kitabların toplandığı yer, baza rolunu oynayırdı və təlimdə heç rolu yox idi. Amma hazırda universitet kitabxanaları tədris və elmi-tədqiqatda aktiv rol oynayır. Müasir universitetlərdə kitabxananın rolu o qədər mühümdür ki, onlarsız universitet təsəvvür etmək olmaz. Professor-müəllim heyəti, tədqiqatçılar və tələbələrin fikrincə kitabxanalar tədris və elmi-tədqiqatda ən vacib olan strukturdur. Universitetin əsas vəzifəsi mükəmməl təhsil vermək və müasir tələblərə cavab verən, yüksək elmi potensiala malik kadrlar yetişdirməkdən ibarətdir. Universitet kitabxanaları universitetin ayrılmaz tərkib hissəsidir. Universitet kitabxanası kitabları, əlyazmaları, dövrü nəşrləri və digər sənədləri toplayır, qaydaya salır, qoruyur və universitetdə tədrisin inkişafına yardım edir. Həmçinin müxtəlif məlumat və bibliografiya xidmətləri göstərməklə tədrisə və təlimə kömək edir¹.

¹ اسدی ، اصغر. ساختار سازمانی کتابخانه های دانشگاهی ، تهران، 1379.

“Universitet kitabxanalarının informasiya-axtarış sisteminin təşkilı xüsusiyyətləri” adlanan ikinci yarımfişildə xüsusi olaraq yaradılan informasiya-axtarış sistemlərinin tələb olunan informasiyanın tez bir zamanda axtarışı; saxlanılan informasiyanın artırılması, redaktəsi və xaric edilməsi; informasiyanın istifadəçi üçün münasib olan şəkildə çıxarılması və s. funksiyaları yerinə yetirilməsi qeyd edilir və Təbriz universitetinin Mərkəzi kitabxanası 2001-ci ildən “Pars Azərəxş” şirkətinin kitabxana proqram təminatı əsasında kitabxana-bibliografiya proseslərinin kompüterləşdirilməsini həyata keçirməsindən bəhs edir.

Tədqiqatda qeyd edilir ki, kitabxanaların kompüterləşdirilməsi kitabxanaların avtomatlaşdırılmasının tərkib hissəsi olub, kitabxanalarda yerinə yetirilən mürəkkəb, bir-birilə əlaqəli texnoloji proseslərin informasiya-telekommunikasiya texnologiyaları əsasında aparılmasıdır. Kitabxana fondunun komplektləşdirilməsi özündə kitabların sifarişini, dövrü mətbuata abunəni, kitabxanaya daxil olmuş ədəbiyyatın qeydiyyatını, fond üzrə paylanmasını, ədəbiyyatın silinməsini və s. əhatə edən texnoloji prosesdir. Bu prosesin kompüterləşdirilməsi kitabxana fondunun optimal komplektləşdirilməsini, kitabxanaya daxil olunan ədəbiyyatın oxucuya daha tez çatmasını təmin edir¹.

Kitabxana proqram təminatı texnologiyasının geniş formada inkişaf etdirilməsi əsasında kitabxanalar bu imkandan faydalanır və çox keçmir ki, bir çox kitabxanaçılıq işlərinin həyata keçirilməsi üçün kompüterdən istifadə etməyə başlayır və bu da kitabxana proqram təminatının qaydaya salınmasına səbəb olur. Kitabxana proqram təminatı sənədləri saxlamaq, axtarmaq və kitabxana işlərinin (o cümlədən informasiyanın axtarışı, sənədlərin evdə oxumaq üçün oxuculara verilməsi, kitabxana sənədlərinin kataloqlaşdırılması işlərinin) yerinə yetirilməsi üçün yaradılmışdır. Şübhəsiz ki, yuxarıda qeyd olunan işləri proqram təminatı ilə qaydaya salmaqla informasiyanı az müddət ərzində rahatlıqla əldə etmək imkanı qazanmış oluruq. İkincisi, kitabxana-bibliografiya prosesləri diqqətli və effektiv, az kədr və az pul xərcləməklə həyata keçirilir. Təbriz Universitetinin Mərkəzi kitabxanası 2001-ci ildə «Pars Azərəxş» şirkətinin kitabxana proqram təminatı əsasında kitabxana-bibliografiya proseslərinin kompüterləşdirilməsini həyata keçirmişdir².

¹ Xələfov A.,Qurbanov A. Kitabxanaların kompüterləşdirilməsinin əsasları: Dərslik, Bakı, 2007, s.4-22.

²احمدی فرد، داود. آشنایی با نرم افزارهای کتابخانه ای، تهران، 1384،

Elmi-tədqiqat işinin **“İnformasiya-axtarış sistemlərindən istifadə”** adlı üçüncü yarımfəslində Qabaqcıl Farsi Axtarış: Müəllif, Müəllif (təşkilat/konfrans): Mövzu (açar söz): Sərlövhə: Mövzu (mövzu başlığı): Azad axtarış: Naşir: Nəşr yeri (nəşrin yayıldığı yer): Nəşr tarixi (nəşrin yayılması ilinin tarixi): Ekspert informasiya (document, nömrə, kod): sənədin kodu və nömrəsi və sair üsullara görə axtarış formalarından söhbət açılır.

Kitabxananın elektron kataloqu oxuculara tələb olunan ədəbiyyatın qısa müddətdə kitabxanada olması haqqında dəqiq məlumat əldə etməsini təmin edir. Bunun nəticəsində ədəbiyyatın oxucuya vaxtında çatmaq ehtimalı xeyli artır. Qeyri-məhdud sayda oxucunun eyni vaxtda elektron kataloqda biblioqrafik təsvirin bütün əsas elementləri üzrə axtarış aparmaq, kitabxanada olan ədəbiyyatı sifariş etmək üçün hər bir Avtomatlaşmış Kitabxana İnformasiya Sistemində xüsusi Avtomatlaşmış İşçi Yerləri nəzərdə tutulmuşdur ¹.

Dissertasiya işinin II fəslı **“Kitabxanaların elektron resursları informasiya-axtarış sisteminin tərkib hissəsi kimi”** adlanır. Bu fəsil 3 yarımfəsilədən ibarətdir. Bu fəsilə müasir informasiya cəmiyyətinin tələbələrinə uyğun olaraq elektron resurslar kitabxanaların informasiya-axtarış sisteminin ayrılmaz və vacib tərkib hissəsi kimi təhlil olunur. Təbriz universiteti kitabxanasının elektron sənəd resursları, eləcə də, bu resurslardan istifadənin həm texniki, həm də metodik təminatı məsələləri geniş şəkildə araşdırılaraq tədqiqata cəlb edilmiş, maraqlı və mühüm ümumiləşmələr aparılmışdır. Eyni zamanda bu fəsilə kitabxanada informasiya-axtarış sistemlərinin təşkilinin kadr təminatı, “Pars-Azərəxs” proqram təminatının quruluşu və tətbiqi texnologiyasından istifadənin vəziyyəti, ümumiyyətlə, kitabxananın kadr potensialı və s. haqqında geniş təhlillər edilmiş, maraqlı yeniliklər və ətraflı ümumiləşdirilmələr aparılmışdır.

“Universitet kitabxanalarının sənəd-informasiya resursları” adlanan birinci yarımfəsilə qeyd olunur ki, Təbriz universitetinin Mərkəzi kitabxanası əvvəllər də öz məlumat bazalarını Təbriz universitetinin veb saytında əks etdirmiş, 2009-cı ildə Mərkəzi kitabxana İnternetdə öz fəaliyyətini əks etdirən veb saytını yaratmışdır. 2010-cı ildən Təbriz universitetinin rəqəmli kitabxanası işə başladı və Təbriz universitetinin portalı 14 fakültə portalı ilə birlikdə təsis olundu. Beləliklə, “Pars Azərəxs” proqram

¹ Xəlilov M.S., Quliyev A.G. və b. Avtomatlaşmış Kitabxana İnformasiya Sistemləri. Bakı, 2001, 84s. http://www.pdfio.net/k-3040256.html#download_area

təminatının veb versiyası vasitəsilə Mərkəzi kitabxananın fondunda və bütün fakültə kitabxanaların fondunda axtarış aparmaq mümkündür. Həmçinin yarımfəsildə kitabxanada 16 verilənlər bazasının mövcudluğu qeyd edilir və hər biri haqqında ətraflı informasiya verilir.

II fəslin **“İnformasiya-axtarış sistemlərindən istifadənin texniki və metodik təminatı”** adlı ikinci yarımfəsildə Təbriz universitetin kitabxanalarının istifadə etdiyi Windows XP əməliyyat sistemindən, şəbəkə sistemləri, şəbəkənin idarə olunması, təhlükəsizliyi, informasiyanın paylanmış emalının təmin edilməsinin elmi əsaslarından, xidməti proqramlar (məsələn office və anti virus proqram təminatı və s.) diaqnostika, təhlükəsizlik proqramları vasitəsilə kompüter sisteminin etibarlı fəaliyyətinin təmin edilməsi ətraflı araşdırılır və istifadə olunan texniki təminat cihazları haqqında ətraflı məlumat verilir.

Kitabxanada yerinə yetirilən əsas texnoloji proseslər kollektiv əmək tələb etdiyindən bu prosesləri kompüterləşdirmək üçün ilk öncə lokal kompüter şəbəkəsi yaradılmalıdır. Lokal kompüter şəbəkəsi kitabxana daxilində şəbəkə ehtiyatlarından birgə istifadəni və kompüterlər arasında operativ informasiya mübadiləsi standart şəbəkə protokolları əsasında həyata keçirilir. Protokol şəbəkədə informasiya mübadiləsinin necə aparılacağını müəyyənləşdirən qaydalar ardıcılığıdır.

Təbriz Universitetinin kitabxanaları lokal kompüter şəbəkəsinin yaradılması üçün kompüterlər, kabellər, şəbəkə kartı və kommunikasiya qurğularından istifadə edirlər. Şəbəkədə istifadə olunan kompüterlər işçi stansiyası və server funksiyasını yerinə yetirir. Server fasiləsiz işləməli olduğundan, server funksiyasını yüksək texniki göstəricili kompüterlər yerinə yetirir. Server şəbəkənin işlənməsinə nəzarət, monitorinq və informasiyanın qorunması funksiyalarını həyata keçirir. İşçi stansiyalar xüsusiyyətlərinə görə işçi qruplarda birləşirlər. Hər bir işçi qrup serverdə qeydiyyatdan keçir. Bu isə informasiya ehtiyatlarının axtarılmasını və qorunmasını asanlaşdırır.

Şəbəkədə kompüter və periferiya avadanlıqları arasında informasiya əlaqəsi əsasən kabel vasitəsilə həyata keçirilir. Şəbəkə kartı kompüter və şəbəkə kabeli arasında interfeys rolunu oynayır. Hər bir şəbəkə kartı unikal ünvan və parametrlərə malik olur. İnformasiya mübadiləsində şəbəkə kartı mühüm rol oynadığından şəbəkənin fəaliyyəti, sürəti şəbəkə kartının se-

çilməsindən, düzgün quraşdırılmasından və ona uyğun proqram modul-larından (məsələn, drayverindən) çox asılıdır¹.

“İnformasiya-axtarış sistemlərinin kadr təminatı” adlanan 3-cü yarımfəsildə qeyd olunur ki, Təbriz universitetinin 15 kitabxanasında 58 nəfər işçi heyəti fəaliyyət göstərir. Bunların 15 nəfəri kişi və 38 nəfəri xanımdır və 20-50 yaş arasındadırlar. 4 nəfər ali, 3 nəfər iki illik təhsil, 39 nəfər bakalavr və 10 nəfər magistratura pilləsində və 2 nəfər doktorantura pilləsində təhsil almışlar. Onlardan 40 nəfəri kitabxanaçılıq və informasiya ixtisasında təhsil almışlar.

Yarımfəsildə Təbrizdə kitabxanaçılıq təhsili və həm bakalavr, həm də magistratura pilləsində keçirilən fənlər haqqında məlumat verilir. Gənc mütəxəssislər bu gün öz seçdikləri peşə haqqında geniş informasiyaya malik olmalı, daim yeniliyə doğru can atmalıdırlar. İndi bütün kitabxanaçılar öz peşəkar və yaradıcı potensialını artırmalıdırlar. Bu gün “mütəxəssis kitabxanaçıların”, “ professional kitabxanaçılara” çevrilməsi üçün əlavə təhsilə böyük ehtiyac var və bu təhsilin əsas metodoloji prinsipi innovasiyalı olmalıdır, çünki, yeniliklər artıq hər an ortaya çıxmaqdadır. Bu yeniliklər isə kitabxanaların təşkilati-funksional struktur texnologiyalarına və fəaliyyətinə mühüm təsir göstərir².

Dissertasiya işinin III fəslı **“Universitet kitabxanasında informasiya-axtarış sistemlərinin təkmilləşdirilməsi yolları”** adlanır. Bu fəsil 2 yarımfəsildən ibarətdir.

“İnformasiya texnologiyalarının inkişaf meylləri və perspektivləri” adlanan birinci yarımfəsildə qeyd edilir ki, dünyada bütün dəyişikliklər və yeniləşmələrlə xarakterizə olunan müasir informasiya cəmiyyəti şəraitində kitabxanalar əhaliyə kitabxana informasiya xidmətini təşkil edərkən ancaq ənənəvi xidmət üsulları ilə kifayətlənə bilməzlər. Kitabxanalar cəmiyyətin tələbatına müvafiq informasiya texnologiyasına yiyələnməli, informasiyanın son nailiyyətlərindən, elmi təcrübə nəticələrindən istifadə edərək avtomatlaşdırılmış kitabxana informasiya sistemlərindən, proqramlardan istifadə etməklə kitabxana işini kompleks halda kompüterləşdirməlidir.

¹XələfovA.,Qurbanov A. Kitabxanaların Kompüterləşdirilməsinin əsasları: Dərslik, Bakı, 2007, 200 s.

² Abbasova K. Müasir dövrdə kitabxanaçı peşəsi: vəzifələr və problemlər, onların həlli yolları// Elmi Əsərlər/ AMEA MEK, 2003, IV buraxılış, s.43-48.

Müasir informasiya texnologiyalarının dinamik inkişaf etdiyi informasiya cəmiyyəti dövründə elmi-mədəni sərvətlərdən hərtərəfli istifadə imkanlarının genişləndirilməsi baxımından qarşıya qoyulan ən ümdə vəzifələrdən biri də universitet kitabxanalarının elektron kataloqunun müasir standartlar səviyyəsinə çatdırılması, kitabxanaların dünya informasiya məkanına daxil olmasıdır.

Məhz e-kataloq vasitəsi ilə kitabxananın informasiya resurslarına sürətli və keyfiyyətli əlyətərliyinin təmin edilməsi kitabxanaların avtomatlaşdırılmasında və e-kataloqların yaradılmasında mühüm məsələlərdən biridir. E-kitabxanalarda e-kataloqların yaradılmasının bibliometriya, bibliominq və s. kimi elmi problemlərinin həlli, e-kitabxana resurslarının menecmentinin təşkili, e-kitabxanaların xidmətlərindən istifadə üçün e-kreditlərin (tələbə və aspirantlara və s.) verilməsi, qarşılıqlı e-kitab mübadiləsinin aparılması məsələlərinin təşkili də önəmlidir.

İnternetin yaranması və inkişafı nəticəsində bu gün oxuculara uzaq məsafədən on-line xidmət, kitabxanalararası elektron sənəd göndərişi və s. xidmətlər həyata keçirilir, korporativ kitabxana-informasiya şəbəkələri, virtual elektron kitabxanalar yaradılır. Bunların nəticəsində bir sıra kitabxanalar artıq öz funksiyalarını genişləndirərək, həm də böyük informasiya mərkəzlərinə çevrilmişdir¹.

Dissertasiya işində qeyd olunur ki, kitabxana işinin kompüterləşdirilməsi olduqca mürəkkəb bir proses olduğundan onu dərhal həyata keçirmək çox çətinlik, hər şeydən əvvəl, özünü maliyyə vəsaitində və kadr çatışmazlığında göstərir. Bu məqsədlə kitabxanaların rəhbərliyi ən optimal variant seçib dünya birliyində, qonşu dövlətlərdə tətbiq edilən avtomatlaşdırılmış kitabxana informasiya sistemlərindən istifadə etməlidirlər. Yarımfəsildə bir neçə il əvvəl tətbiq olunan ştrix kodla RFID texnologiyasının müqayisəli təhlili verilir, üstün və fərqli cəhətləri göstərilir.

“İnformasiya-axtarış sistemlərinin səmərəliliyinin qiymətləndirilməsi” adlanan sonuncu yarımfəsildə kitabxananın informasiya-axtarış sistemlərinin səmərəliliyinin qiymətləndirilməsi mövzusu geniş elmi tədqiqata cəlb edilmiş, mövcud vəziyyət, qarşıda duran problemlər və gələcək perspektivlər barədə elmi təhlillər və ümumilədirilmələr aparılmışdır.

¹ Rüstəmov Ə., Mustafayeva N. Respublika kitabxanalarında əsas proseslərin avtomatlaşdırılması // Kitabxanaşünaslıq və bibliografiya: elmi-nəzəri və təcrübi jurnal. 2007, №2, s.15-27.

Məlum olduğu kimi, hər bir kitabxananın fəaliyyətinin səmərəliliyi onun oxucu sorğularının nə dərəcədə yerinə yetiməsindən, informasiya-bibliografiya xidməti sisteminin alim və mütəxəssislərin tələbatına nə dərəcədə uyğun gəlməsindən asılıdır. Mərkəzi kitabxananın filiallarında müntəzəm olaraq yeni ədəbiyyatın sərgiləri, tematik sərgilər təşkil edilir. Kitabxanaçılar elmi işçilərin sorğularını tam və operativ yerinə yetirməyə və informasiya axtarışında vaxt itkisinin qarşısını almağa çalışırlar¹.

Dissertasiya işinin “Nəticə” hissəsində verilən bir sıra təklif və tövsiyələr konkret xarakter daşıyır. Burada Təbriz universiteti kitabxanasının informasiya axtarış sistemləri ilə bağlı dissertasiyasında tədqiq olunan məsələlər bir daha nəzərdən keçirilir, ümumiləşdirmələr aparılır və konkret nəticələr verilir. Onları aşağıdakı kimi ümumiləşdirmək olar:

1. “Pars Azərəxş” proqram təminatdan kitabxana informasiya fəaliyyətini bütün sahələrdə daha səmərəli və yararlı istifadə etmək.
2. Proqram təminatının dizaynı yaxşılaşdırmaq və interfeysini sadələşdirilməsi.
3. Daha sadə və aydın terminlərdən istifadə etmək.
4. İnformatikanın və kitabxanaçılığın terminlərindən yerində və dəqiq istifadə etmək.
5. Proqram təminatda müxtəlif simvollar və mobil şəkillərdən daha düzgün və səmərəli istifadə etmək.
6. Kitabxanaçılara və bütün istifadəçilərə bu proqram təminatının axtarış qaydaları və metodologiyasını öyrətmək.
7. Oxucuların sorğularını analiz edib və lazım olan izahatların və məsləhətlərin verilməsi.
8. Axtarış prosesinin mərhələlərini sadələşdirmək və beləliklə, axtarış vaxtına qənaət etmək.
9. İstifadəçilərə əldə etdikləri informasiyanın çap olunması imkanını vermək.
10. Oxuculara əvvəlki axtarışları yadda saxlamaq imkanını yaratmaq.
11. İstifadəçilərə köməkçi fayldan daha çox istifadə qaydalarını öyrətmək.
12. Təbriz Universitetinin Mərkəzi kitabxanasının veb sahifəsini daha da təkmilləşdirmək.

¹ Məmmədova E.M., Məmmədova S.İ. Korporativ rəqəmli kitabxana Şəbəkəsi //Kitabxanaşünaslıq və informasiya:(elmi,nəzəri və praktiki jurnal), 2010, №3. s. 83-86.

13. Oxucuları kitabxananın məlumat axtarış sistemi ilə tanış etmək, səmərəli, vaxt itirmədən axtarış aparmağın yollarını öyrətmək və bunun üçün məlumat axtarış sisteminin mükəmməlliyini təmin etmək.

14. Proqram təminatda problem olanda onun səbəbini ekranda bəyan edib və həlli yollarını izah etmək.

Ümüd etmək olar ki, bu tədbirlərin həyata keçirilməsi Təbriz Universitetinin kitabxana şəbəkəsinin məlumat-axtarış sisteminin daha da təkmilləşməsinə səbəb olacaq və ondan istifadənin səmərəliliyini daha da artıracaqdır.

Dissertasiyanın əsas məzmunu tədqiqatçının mövzu ilə bağlı çap olunmuş aşağıdakı elmi məqalə və təzislərində öz əksini tapmışdır:

1. Dadaşi Nəsrin M. Təbriz Universiteti Kitabxanasının informasiya-axtarış sistemi // Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya: elmi-nəzəri, metodik və təcrübi jurnal. 2009, № 2 (21), s.109-116.

2. Dadaşi Nəsrin M. Təbriz Universiteti Kitabxanalarının sənəd-informasiya resursları // Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya: elmi-nəzəri, metodik və təcrübi jurnal. 2010, № 1 (26), s.35-44.

3. Dadaşi Nəsrin M. Təbriz Universiteti Kitabxanalarında kadr təminatının müasir vəziyyəti // Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya: elmi-nəzəri, metodik və təcrübi jurnal. 2010, № 2 (27), s.90 -99.

4. Dadaşi Nəsrin M. Retrieval system and RFID Technology in the Central Libraries' University of Tabriz // Bilimsel Eksen (Scientific Axis). Türkiyə, 2011, qış, yıl 1, sayı 3, s. 93-97.

5. Dadaşi Nəsrin M. İnformasiya-axtarış sistemlərinin səmərəliyinin qiymətləndirilməsi // Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya: elmi-nəzəri, metodik və təcrübi jurnal. 2011, № 1 (28), s.21 -38.

6. Dadaşi Nəsrin M. Təbriz Universiteti Mərkəzi kitabxanasının RFID texnologiyası // Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya: elmi-nəzəri, metodik və təcrübi jurnal. 2012, № 2 (31), s.116-121.

7. M. Dadaşi Nəsrin. Təbriz Universitet kitabxanalarının ali təhsil sistemində yeri // Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya: elmi-nəzəri, metodik və təcrübi jurnal. Bakı, 2012, № 1 (30), s.79-84.

8. Dadaşi Nəsrin Mitra. Təbriz Universiteti Mərkəzi Kitabxanasında yeni informasiya texnologiyalarının tətbiqinin bəzi məsələləri // Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsinin yaranmasının 65 illiyinə həsr olunmuş "Kitabxana-informasiya və nəşriyyat fəaliyyətini müasir problemləri"

adlı gənc tədqiqatçıların Respublika elmi konfransının tezisləri.18 may 2012. Bakı, 2012, s.41-42.

9. Dadaşi Nəsrin Mitra. Təbriz Universiteti Mərkəzi Kitabxanasında informasiya-axtarış sistemlərinin səmərəliyinin qiymətləndirilməsi// Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi, Bakı Dövlət Universiteti “Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsinin yaranmasının 65 illiyinə həsr olunmuş “Kitabxana-informasiya və nəşriyyat fəaliyyətinin müasir problemləri” adlı gənc tədqiqatçıların Respublika Elmi Konfransının Tezisləri. B, 2012, s.69-72.

10. Дадаши Н.М.Технология RFID и информационно-поисковые системы в библиотеках Табризского университета (современное состояние и перспективы // ГІЛЕЯ:науковий вісник:збірник наукових праць;історичні науки; філософські науки; політичні науки. Випуск 94(№3). Київ, 2015, с.124-127.

Митра Асад гызы Дадаши Насрин

**ИНФОРМАЦИОННО-ПОИСКОВЫЕ СИСТЕМЫ
В БИБЛИОТЕКАХ ТЕБРИЗСКОГО УНИВЕРСИТЕТА
(СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ)**

Резюме

Темой этой диссертации является «Информационно-поисковые системы в университетских библиотеках Тебриза (современное состояние и перспективы)». Основная цель исследования — пути формирования и усовершенствования информационно-поисковой системы центральной библиотеки Тебризского университета.

В «введении» диссертационной работы обосновывается актуальность темы, дается законченное представление о степени изученности проблемы, цели, назначении, предмете исследования, теоритически-методологических основах, научной новизне и апробации.

Первая глава называется «Структурный анализ информационно-поисковых систем университетской библиотеки». Эта глава состоит из 3 параграфов: «Место университетских библиотек в системе образования», «Организационные особенности информационно-поисковой системы», «Использование информационно-поисковых систем».

Вторая глава диссертации называется «Электронные ресурсы библиотек, как составная часть информационно-поисковой системы» и состоит из следующих разделов: «Документальные ресурсы университетских библиотек», «Техническое и методическое обеспечение информационно-поисковых систем» и «Кадровое обеспечение информационно-поисковых систем».

Третья глава диссертации называется «Пути усовершенствования информационно-поисковых систем университетских библиотек» и состоит из следующих разделов: «Тенденции и перспективы развития информационных технологий», «Оценка продуктивности информационно-поисковых систем».

В части диссертационной работы под названием «Выводы» ряд предложений и советов носят прикладной и конкретный характер. Здесь просматриваются, проводятся обобщения и даются конкретные выводы в отношении исследуемых задач, связанных с информационно-поисковыми системами университетских библиотек Тебриза.

**RETRIEVAL SYSTEMS IN TABRIZ UNIVERSITY'S LIBRARIES
(CONTEMPORARY SITUATION AND PERSPECTIVES)**

Summary

This thesis is consisting of an introduction, three chapters, eight sub-chapter, a conclusion and the list of sources. In the introduction is being based the actuality of the topic given the justification of the actuality of the topic the actuality of the topic its scientific novelty, exposed significance of the scientific elaboration of the topic, analyzed the studying degree of it, aims and objectives of the research, thoroughly shown the scientific novelty of the work, expounded the methods of the research, as well as the practical significance of the thesis.

The first chapter called "Analysis of the structure of information retrieval systems in the university's libraries" consists of three sub-chapter: "Impact of the university's libraries in education", "The characteristics of information retrieval system organization in university's libraries", "Use of the information retrieval systems".

The second chapter called "Library electronic resources as part of information retrieval systems" consists of three sub-chapter: "Resources in university's library", "Technical equipment and methods of information retrieval systems", "Information retrieval systems staffing".

The third chapter called "Ways of the improve information retrieval systems in university's library" consists of two sub-chapter: "Trends and prospects of development of information technologies", "Evaluation of information retrieval systems".

In the dissertation's conclusion results of research are summarized and a number of the recommendation and offers in made.

Çapa imzalanıb: 24.11.2015.
Format: 60x84 1/16. Tiraj: 100.

«Mütərcim» Nəşriyyat-Poliqrafiya Mərkəzi
Bakı, Rəsul Rza küç., 125
tel./faks 596 21 44
e-mail: mutarjim@mail.ru

**МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ
АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

БАКИНСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ

На правах рукописи

МИТРА АСАД ГЫЗЫ ДАДАШИ НАСРИН

**ИНФОРМАЦИОННО-ПОИСКОВЫЕ СИСТЕМЫ
В БИБЛИОТЕКАХ ТЕБРИЗСКОГО УНИВЕРСИТЕТА
(СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ)**

Специальность: 3356.01 – Библиотекведение,
библиографоведение и книговедение

АВТОРЕФЕРАТ

диссертации на соискание ученой степени
доктора философии по истории

Баку – 2015